

Історія філософії

УДК 002/004.

Р. Ю. ЧИГУР¹

¹Тернопільський національний економічний університет (Тернопіль), ел. пошта ruslan.chigur@yandex.ru, ORCID 0000-0002-5107-6692

СВІТОГЛЯДНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ЕПОХУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Мета роботи полягає у проведенні аналізу понять та сутнісних характеристик постіндустріального суспільства, котрі породжені новими вимірами антропологічної та світоглядної проблематики. Подається порівняння трактувань інформаційного та постіндустріального суспільства. Інформаційне суспільство пропонується розглядати як етап розвитку суспільства, що характеризується всебічною інформатизацією соціальних структур і приходить на зміну постіндустріальному. Виділено ряд ознак на основі яких постіндустріальне суспільство відрізняється від попередніх етапів суспільного прогресу. **Методом** компаративного аналізу відомих наукових теорій постіндустріального розвитку, визначаються фундаментальні зміни різних суспільних сфер. **Наукова новизна** полягає у здійсненні концептуальні розвідки таких відомих дослідників постіндустріального та інформаційного етапів суспільного розвитку як Д. Белл та М. Кастелс. Розкрито наведений у їхніх працях зв'язок між економікою та культурою, між економікою та суспільними трансформаціями. Доступність інформації, інформованість різних соціальних груп, розвиток ЗМІ, існування можливості швидкого зворотного зв'язку – все це змінює не лише суспільство, але і окремі його сфери та структури, зокрема, освіту, працю, інтелектуальні можливості, систему цінностей, сім'ю. Як **висновок**, автор наголошує на принципових трансформаціях світоглядного характеру, останні впливають на руйнування класичних суспільних структур та уявлень. Стверджується необхідність розширення та поглиблення антропологічних досліджень, що є зумовлено самою специфікою постіндустріального етапу розвитку.

Ключові слова: інформаційне суспільство, постмодерн, постіндустріалізм, комунікація, «дієва ідентичність».

Актуальність

У кінці ХХ століття поняття «постіндустріальне суспільство» замінюється словосполученням «інформаційне суспільство». Вперше словосполучення «інформаційне суспільство» було запропоноване американським економістом Ф. Машлупом («Виробництво та розповсюдження знання в Сполучених Штатах», 1962). У сучасній філософії та інших соціальних науках поняття «інформаційного суспільства» розглядається в якості концепції нового соціального порядку, який істотно відрізняється за своїми характеристиками від попереднього. Поряд з тим, часто зустрічаються у сучасному науковому та культурному дискурсі такі означення як: «посткапіталістичне», «постіндустріальне». Перебуваючи у вирі глобалізаційних подій та швидкоплинних змін, варто з'ясувати, чи вийшов суспільний розвиток на свій новий виток, якщо так, то чим він відрізняється від поперед-

нього, які його відмітні ознаки та характеристики, і врешті, у якому суспільстві ми живемо – індустріальному, інформаційному, постіндустріальному чи, може, у постмодерному? Плюралізм понять свідчить про існування відмінностей між усіма ними, або ж про різні точки погляду на цю тему.

Мета дослідження

Виділимо найяскравіші особливості сучасного суспільного устрою: комунікація стає централізованим процесом (для поглибленого роз'яснення можна вдатись до аналізу теорії «глобального села» М. Маклюєна, 1964); швидкий розвиток останньої обумовлює її контроль за сферою бізнесу; спостерігається кристалізація нового класу, так званої меритократії (А. Гоулднер, 1979); основним ресурсом нового суспільного порядку визначають інформацію (Д. Белл, 1973).

Історія філософії

Виклад основного матеріалу

Одна з найбільш цікавих філософських концепцій пояснення сучасного етапу розвитку суспільства належить відомому японському вченому Е. Масуді. Осмисливши прийдешню еволюцію соціуму, дослідник прагне розкрити основні напрями формування майбутнього суспільства. Результати своєї роботи він виклав у книзі «Інформаційне суспільство як постіндустріальне суспільство» (1983). Е. Масуда зазначає: «основою нового суспільства буде комп'ютерна технологія, з її фундаментальною функцією заміщати або підсилювати розумову працю людини; інформаційна революція буде швидко перетворюватися на нову продуктивну силу і зробить

можливим масове виробництво когнітивної, систематизованої інформації, технології і знання; потенційним ринком стане «кордон пізнаного», зросте можливість вирішення проблем і розвиток співробітництва; провідною галуззю економіки стане інтелектуальне виробництво, продукція якого буде акумулюватися, а акумульована інформація стане поширюватися через синергетичне виробництво і пайове використання» [1, с. 56]. У новому інформаційному суспільстві основним суб'єктом соціальної активності стане «вільне співтовариство», а політичною системою буде «демократія участі»; основною метою в новому суспільстві буде реалізація «цінності часу».

Нове суспільство потенційно володітиме можливістю досягти ідеальної форми суспільних відносин, оскільки буде функціонувати на основі синергетичної раціональності, яка і замінить принцип вільної конкуренції індустріального суспільства. Проте погляд Е. Масуди не єдиний у своєму роді, значимими також є роботи Дж. Бенінгера, Т. Стуньєра, Дж. Нисбета.

Суспільство, яке основною цінністю має інформацію, а основну нестачу відчуває у бракові часу, пропонують визначати як постіндустріальне. Засновником і головною фігурою постіндустріалізму є американський соціолог Д. Белл. Свою концепцію він виклав у книзі «Майбутнє постіндустріальне суспільство» (1973). До моменту її виходу нове суспільство

перебувало на початковому етапі свого становлення. Книга стала популярною і читабельною, оскільки прогнози, що в ній містяться не розійшлися з існуючою реальністю. Варто зауважити, що у своїх наступних роботах вчений використовує терміни «постіндустріальне суспільство» і «інформаційне суспільство» як еквівалентні, при цьому основну увагу приділяючи першому поняттю [2; 3; 5]. Поряд із Д. Беллом не менш помітною у питаннях інформаційного суспільства є постать американського соціолога М. Кастельса (автор трьохтомної праці «Інформаційна епоха: економіка, суспільство і культура» (1996)). На відміну від Д. Белла, він віддає перевагу інформаційному підходу до суспільства. Разом з тим він визнає важливість зробленого Д. Беллом, вносячи необхідні уточнення і доповнення [8; 9].

Постіндустріальне або ж інформаційне суспільство за багатьма параметрами відрізняється від попереднього – індустріального суспільства. Д. Белл допускає зведення всіх ознак постіндустріального суспільства до двох основних: 1. центральна роль теоретичного знання і 2. розширення сектора послуг по відношенню до «виробничого господарства». Остання ознака означає, що сталося зрушення в співвідношенні трьох секторів економіки: первинного (добувна промисловість та сільське господарство), вторинного (обробні галузі та будівництво), третинного (послуги). Сфера послуг стала пріоритетною. Однак головна риса постіндустріального суспільства – домінуюча роль теоретичного знання у всіх сферах життєдіяльності людини та функціонування суспільства. Наука і виробництво, на думку Д. Белла, помінялися місцями – раніше розвиток науки диктувався в першу чергу потребами виробництва, тепер же наука у все більшій мірі визначає виробництво [2; 4].

Роблячи аналітичну розвідку в минуле, відзначимо, що доіндустріальне суспільство засновувалось на мускульній силі; його головний ресурс – сировина. Індустріальне суспільство спиралося на різні види енергії і машинну технологію, його ресурс – праця і капітал. Основою постіндустріального суспільства є інтелектуальна технологія, його головними ресурсами – знання та інформація. Отже, можна сказати,

Історія філософії

що «економіка товарів» була замінена «економікою інформації». Д. Белл називає таке суспільство суспільством знання, основу якого становить не трудова теорія вартості, а теорія вартості, заснована на інформації [2; 3].

Відповідно до нових вимог часу, у постіндустріальному суспільстві формується та швидко росте чисельність носіїв нового знання – професіонали інформаційних технологій та технічні фахівці. Останні займаються впровадженням нововведень, інновацій, від яких повністю залежить зростання продуктивності та конкурентоспроможності.

Переорієнтація сфери зайнятості призводить до трансформації самої суті праці. У минулому люди переважно взаємодіяли з природою, потім – з машинами. Тепер вони взаємодіють між собою. Персональна, міжособистісна комунікація є фундаментальною характеристикою постіндустріального суспільства. Актуальними стають питання взаємодії, діалогу, компрімісу – все це виливається у проблему, яка вже піднімалась в історії філософії та оформилась у знаменитий вислів – «ігри, в які грають люди».

Вже згаданий нами М. Кастельс доповнює ряд характеристик постіндустріального суспільства наведений Д. Беллом. М. Кастельс визначає індустріальне суспільство як таке, що зорієнтоване на кількісне зростання факторів виробництва (праці, капіталу та природних ресурсів) разом з використанням нових джерел енергії. Інформаційне суспільство (це словосполучення є для нього більш близьким) являє собою спосіб розвитку, в якому головним джерелом продуктивності є «якісна здатність оптимізувати поєднання і використання факторів виробництва на основі знання та інформації» [8; 9]. Інформаціонізм спрямований на розвиток технологій, накопичення знань і досягнення більш високих рівнів обробки інформації.

Нове суспільство вимагає формування нового типу мислення та нових орієнтирів світоглядності. Таким орієнтиром стає інформаційно-технологічна парадигма. Її основною цінністю є інформація, яка, як би це парадоксально не звучало, знову ж таки впливає на іншу інформацію, а не безпосередньо на техно-

логію. Інформація починає набувати рис синергетичної системи, вона відкрита, саморганізуюча, володіє внутрішньою логікою, вона рухома, динамічна, розгорнута. У такій системі можливим є виникнення точок біфуркації, а відповідно, різка зміна темпу та напрямку руху. Системний і мережевий характер організації інформаційно-технологічної парадигми робить її виключно гнучкою, мінливою, податливою, здатною об'єднуватися з конкретними технологіями та утворювати високоінтегровані системи. Саме так відбувається об'єднання мікроелектроніки, телекомунікації, оптичної електроніки і комп'ютерів. Водночас, сфера зацікавлень сучасної людини все більше віддаляється від соціально-економічної, політичної і спрямовується до культурної. Велика частина молоді стає все менш політично активною, однак із захопленням спостерігає за змінами у культурній сфері. Д. Белл присвятив цій проблемі окрему працю – «Культурні протиріччя капіталізму» (1976), де пише про те, що багато причин кризових явищ в сучасному західному суспільстві слід шукати в розриві між економікою і культурою, між економічною модернізацією і культурними процесами [2; 3; 5]. Автор згаданої праці має на увазі, що кожне суспільство володіє певним притаманним саме йому етосом, тобто сукупністю цінностей, релігійними особливостями, набором законів трансцендентальної етики та переліком основних засад морального фундаменту суспільства. До прикладу, протестантська етика, котра характеризується працьовитістю, ощадливістю, аскетизмом, прагненням до успіху, становила етос суспільства XIX століття. З цього приводу належно згадати всім відому працю М. Вебера, де він вдало показав та аргументував зв'язок протестантизму як релігійної доктрини із розвитком та становленням капіталістичного суспільства і капіталістичного типу відносин. Однак у XX столітті пуританська мораль піддається дискредитації і поступається місцем іншим цінностям. Основну провину за руйнування протестантської етики Д. Белл покладає на художній модернізм і культуру споживацтва, під впливом яких затверджується нова, гедоністська по своїй суті культура.

Формуванню гедоністичного спрямування

Історія філософії

сучасної культури, на думку Д. Белла, сприяло створення системи кредитів, котра відкрила перед людиною можливість використовувати кошти, яких у неї ще немає, а отже навчила її знімати напругу перед своєю економічною обмеженістю, та не відмовляти собі в задоволенні. До кінця 1960-х років нова гедоністична культура приймає форму постмодернізму, який в очах Д. Белла постає як логічне завершення модернізму, авангарду, контркультури та інших різновидів «культури ворожості». Він називає культуру постмодернізму антонімічною, альтернативною такою, котра що не відповідає постіндустріальному суспільству.

Причини неадекватності постмодерної культури постіндустріальному типу суспільства, Д. Белл вбачає у відсутності у структурі такої культури морального фундаменту. Постмодерна культура не може протриматись довго, адже вона явище схоже на «замок на піску», вона не здатна забезпечити людину життєвоствердними орієнтирами та константами. Справжнім етосом постіндустріального суспільства може стати «етос науки» (Д. Белл), однак наука змінюється і в неї завжди важко вірити вірою релігійною. У такій ситуації Д. Белл робить висновок: відсутність міцно вкоріненої системи моральних засад є культурним протиріччям цього суспільства. І саме це може стати причиною виникнення кризи постіндустріалізму.

Позиція Д. Белла має свої, як позитивні так і негативні сторони, дослідник багато у чому правий (про це свідчить реально існуючий стан речей), однак не варто оминати увагою і критичні зауваження. До прикладу, Д. Белл дещо «згущує барви» аналізуючи культуру авангарду та модерну, і водночас високо оцінюючи масову культуру. Хоча, як відомо, саме масова культура стала джерелом та каталізатором поширення такого феномену сучасності як споживацтво, наростання гедоністичних тенденцій, невизнання, неусвідомлення та ігнорування індивідуальної відповідальності, крайній індивідуалізм, нарцисизм, всюдозволеність, розслабленість, появу принципу «жити одним днем». Окрім того, як можуть засвідчити спеціалісти із сфери економіки, без збільшення споживання не відбудеться економічного зростання, тому сучасне постіндустріальне,

капіталістичне суспільство частково завдячує своїми успіхами саме культурі постмодерну.

Для порівняння, у питаннях співвідношення економіки і культури М. Кастельс розмірковує майже так само як і Д. Белл. За аналогією з веберівським «духом капіталізму» М. Кастельс прагне визначити те, що він називає «духом інформаціонізму». У результаті складного і суперечливого аналізу він доходить висновку, що корпоративний характер накопичення, оновлена привабливість системи споживацького типу суспільства є рушійними силами у формуванні інформаціонізму та його культури. М. Кастельс визнає, що так званий «дух інформаціонізму» не зовсім відповідає культурі, у її розумінні як системи цінностей, оскільки не розкриває в належній мірі етичний фундамент мережевої економіки. Проте дослідник вважає, що в різноманітних механізмах оновленого капіталізму є певний загальний культурний код, складений з багатьох культур, багатьох цінностей і багатьох проєктів. Все це і є культура, але ця культура «швидше клаптева ковдра, зшита з досвіду та інтересів, ніж хартія прав і обов'язків» [8; 9].

Носієм «духу інформаціонізму» виступає панівна еліта, існуюча в просторі глобальних потоків капіталу, влади та інформації. Відповідно, і сама еліта є глобальною, інформаційною та наднаціональною. Символи та особливості такої культури пов'язані не з якимсь конкретним суспільством, але з приналежністю до управлінських кіл інформаційної економіки, які ігнорують глобальне культурне розмаїття. Варто сказати, що М. Кастельс відноситься до цієї культури дуже критично.

Поряд з субкультурою панівної еліти М. Кастельс виділяє пануючу культуру всього постіндустріального та інформаційного суспільства, якою є культура сучасних ЗМІ та масова аудіовізуальна культура. М. Кастельс не схильний вживати поняття постмодерна культура, оскільки (правомірно) вбачає у ньому негативні асоціації та сумнівні смисли. Він стверджує, що під потужним впливом нової комунікаційної системи, політики урядів і стратегії бізнесу «народжується нова культура: культура реальної віртуальності». Реальна віртуальність, за висловом М. Кастельса, є «системою, в якій реальність (тобто матеріальне /

Історія філософії

символічне існування людей) повністю охоплена, повністю занурена у віртуальні образи, у вигаданий світ, де зовнішні відображення знаходяться не просто на екрані, через який передається досвід, але самі стають досвідом» [9, с.235]. Культура реальної віртуальності, як і сама реальна віртуальність, народжується і існує завдяки новим ЗМІ, тому вони невіддільні один від одного і взаємообумовлені. М. Кастельс відноситься до цієї культури досить критично (як ми вже зауважували), хоча й меншою мірою, ніж до культури глобальної еліти.

М. Кастельс виділяє ще одну субкультуру, надає їй великого значення і пов'язує її із «самобутністю (ідентичністю) опору» або із «опірною ідентичністю». Ця культура спирається на цінності того чи іншого співтовариства, на традиційні цінності релігії, нації і сім'ї, а також на ідеали і цінності нових соціальних рухів – екологічного та жіночого руху, руху за сексуальне звільнення і т. д. «Опір ідентичності» знаходиться на стадії становлення. Члени, що входять до цього товариства і спільноти діють розрізнено, обмежуються в основному обороною і рідко переходять у наступ. Однак саме з них, як вважає М. Кастельс, може виникнути нове громадянське суспільство.

При всій значущості культури «опору ідентичності» та інших субкультур провідне положення в постіндустріальному та інформаційному суспільстві займає постмодернізм. Американський філософ Ф. Джемісон визначає його як «культурну логіку» і «культурну домінуючу пізнього капіталізму». Хоча постмодернізм є в першу чергу культурою, він присутній і проявляється у всіх сферах, включаючи економіку і політику. На всіх сучасних економічних процесах лежить печать постмодерну. Постмодерний характер постіндустріалізму проявляється в його відмові від великих цілей модерну, у відсутності футуралістичних ідеалів. Постіндустріалізм поглинений сьогоденням, він виступає як чистий економізм або як капіталізм у його чистих формах, його насамперед цікавлять проблеми прибутку, ефективності, продуктивності, конкурентоспроможності і т. д. У цьому постіндустріалізм продовжує і посилює тенденцію, яка виникла в мо-

дерні і яка привела його до перетворення в постмодерн.

Тепер можемо говорити про нове суспільство, новий тип економічних відносин, нові типи держав, адже старі поняття, нормативи та принципи більше не виконують своїх функцій в колишньому обсязі і на попередньому рівні. Така течія сучасного розвитку захопила, а то і поглинула, в тій чи іншій мірі всі основні сфери життєдіяльності людини: соціальну структуру, працю, доходи і споживання, зайнятість і безробіття, освіту, соціальний захист та багато іншого.

Наукова новизна

При розгляді соціальної структури більшість сучасних соціологів вважають, що соціальні класи в даний час не існують. Так, У. Бек зазначає, що у післявоєнний час запустився процес індивідуалізації, котрий веде до розмивання і руйнації великих соціальних груп – класів, станів, страт. Якщо в Англії та Франції соціально-класова приналежність ще помітна в повсякденному житті, то Німеччина перебуває «вже по ту сторону класового суспільства». У. Бек визнає, що сам образ класового суспільства, багато його риси, такі, як соціальна нерівність, бідність і безробіття ще зберігаються, однак вони носять безкласовий характер. Основна характеристика і зміна сучасного суспільства, на думку автора цієї статті, полягає у тому, що тепер суспільні проблеми проявляються як індивідуальні. Тобто, безробіття більше не державна проблема, відсутність житлозабезпечення більше не державна проблема – тепер це проблема особиста, суто того, хто є непрацевлаштований. Тому «безробіття і злидні вражають не групу, не клас і не страту, а індивіда». Він переживає їх як «особисту долю».

Як вважає У. Бек, долю класів і верств поділяють і інші соціальні форми, включаючи сім'ю. Індивідуалізація веде до руйнування традиційних сімейних відносин. У XXI столітті можемо говорити про відмирання сім'ї як такої, вона стала не потрібним інститутом. Народження дітей стало не рентабельним, вона ґрунтується на принципі «залишкового капіталу»,

Історія філософії

тобто ми народжуємо дитину вже тоді, коли напрацювали на квартиру, машину, ремонт і т.д. І тоді, якщо ще залишаються кошти та сили можна народжувати дитину. Напрошується думка про те, що система цінностей перевернулася «із ніг на голову», першим стало матеріальне, а вже потім духовне. Радість від сімейного затишку, спілкування тепер не мають економічної ваги, тому про них можна подбати і в останню чергу. Усе це не проходить безслідно, у нас багато людей хворих депресією і самотністю.

«Класична» сім'я переживає глибоку кризу. У США розпадається половина зареєстрованих шлюбів, у Німеччині ця частка становить одну третину. Майже така ж частина населення не прагне до міцних родинних зв'язків. Виникає форма договірної сім'ї на певний час, так звані громадянські шлюби. Все більше людей воліють жити одні, щоб не обтяжуватись обов'язками. Проте варто пам'ятати, що людина стає людиною, коли уміє співчувати, співпереживати, бути відповідальною за когось, дбати і кохати.

Індивідуалізація проникає також і всередину вже існуючих сімей, бо сьогодні навіть в сім'ї кожен живе сам по собі. Самотній чоловік і самотня жінка – ось головні постаті сучасного суспільства. Створюється дивна ситуація, людина обезличується і перетворюється на одиницю відтворення соціального елементу. Основну причину такої ситуації У. Бек бачить у тому, що існуючий ринок праці абстрагується від потреб сім'ї, шлюбу, материнства, батьківства, партнерства і т. д. Це відбувається тому, що

наявність подібних факторів робить ринок менш гнучким і ефективним, що негативно позначається на конкурентоспроможності, а сучасна система звикла ліквідувати все, що стоїть на її шляху.

Висновки

В умовах експансії ринку і телебачення індивідуалізація викликає і зворотного роду явища: стандартизацію та уніфікацію форм існування, оскільки всі живуть в стандартизованих квартирах, користуються уніфікованими предметами, дотримуються загальноприйнятих думок і установок, дивляться одні й ті ж телепрограми – від США і до села Горлівка якимсь районом. Так формується, за висловом У. Бека, гібрид індивідуалізованої і в той же час масової публіки, «стандартизоване колективне буття роз'єднаних масових пустельників». Досить поширеним стає наднаціональний, надкультурний, надкласовий, позасімейний спосіб існування людей. Ось ті ознаки та риси, ті переваги і недоліки, які привніс із собою постмодерний виток розвитку суспільства. Звісно, кожен момент має свої позитиви і негативи, однак, знецінення духовності, трансформація процесу комунікації, руйнування соціальності у її класичному варіанті штовхає нас до осмислення питань, які можуть лягти в основу багатьох досліджень. І основна тематика цих досліджень повинна обертатись навколо тези – місце людини у постіндустріальному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдеев Р. Ф. Философия информационной цивилизации. – М.: Дело, 1994. – 336с.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. — Москва: Академия, 1999. – 578с.
3. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // Новая технократическая волна на Западе. — Москва: Прогресс, 1986. — с. 330—342
4. Белл Д. Социальные рамки информационного общества. – М.: Харвест, 1980. С.45.

5. Белл Д., Иноземцев В. Эпоха разобщенности. — М.: Центр исследований постиндустриального общества, 2007 — 304с.
6. Власть и ее оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-политическая экономия / Пер. с нем. А. Григорьева и В.Седельника — М.: Прогресс-Традиция, Территория будущего, 2007. — 464 с.
7. Иванов Д. В. Виртуализация общества. — СПб.: Петербургское востоковедение, 2000. С.57.
8. Кастельс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе / Пер. с англ. А. Матвеева под ред. В. Харитоновой. — Екатеринбург: У-Фактория (при участии

История философии

- Гуманитарного ун-та), 2004. — 328 с. (Серия «Академический бестселлер»).
9. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. — М.: ГУ ВШЭ, 2000. — 608с.
 10. Кастельс М., Химанен П. Информационное общество и государство благосостояния: Финская модель. / Пер. с англ. А.Калинина, Ю.Подороги. — М.: Логос, 2002. — 219 с.
 11. Космополитическое мировоззрение. — М.: Центр исследований постиндустриального общества, 2008. — 336 с.
 12. Общество риска. На пути к другому модерну. / Пер. с нем. В. Седельнику и Н.Фёдоровой; Посл. А.Филиппова. — М.: Прогресс-Традиция, 2000. — 384 с.
 13. Сурина, И. А. Ценности. Ценностные ориентации. Ценностное пространство: вопросы теории и методологии. — М.: Социум, 1999. С.201.
 14. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество. — М.: Рефл-бук, 1999. С.54.
 15. Тихомиров О. К. Психологические аспекты процесса компьютеризации.- М: Дело, 1993. С.8.
 16. Тоффлер Э. Шок будущего.- М.: АСТ, 2001. С.34.
 17. Тревоги мира. Социальные последствия глобализации мировых процессов. Доклад ЮНРИСД, М: Научно-исследовательский институт социального развития при ООН, 2004. С.2.
 18. Masuda Y. The Informational Society as Post-Industrial Society. World Future Society.- 1981. P.33.

Р. Ю. ЧЫГУР¹

¹Тернопольский национальный экономический университет (Тернополь), эл. почта guslan.chigur@yandex.ru, ORCID 0000-0002-5107-6692

МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В ЭПОХУ ПОСТИНДУСТРИАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА

Цель работы заключается в проведении анализа понятий и существенных характеристик постиндустриального общества, которые порождены новыми измерениями антропологической и мировоззренческой проблематики. Подается сравнения трактовок информационного и постиндустриального общества. Информационное общество предлагается рассматривать как этап развития общества, который характеризующееся всесторонней информатизацией социальных структур и приходит на смену постиндустриальному. Выделен ряд признаков на основе которых постиндустриальное общество отличается от предыдущих этапов общественного прогресса. **Методом** компаративного анализа известных научных теорий постиндустриального развития, определяются фундаментальные изменения различных общественных сфер. **Научная новизна** заключается в осуществлении концептуального анализа таких известных исследователей постиндустриального и информационного этапов общественного развития как Д. Белл и М. Кастэлс. Раскрыто приведенная в их трудах связь между экономикой и культурой, между экономикой и общественными трансформациями. Доступность информации, информированность различных социальных групп, развитие СМИ, существование возможности быстрой обратной связи – все это меняет не только общество, но и отдельные его сферы и структуры, в частности, образование, труд, интеллектуальные возможности, систему ценностей, семью. Как **вывод**, автор отмечает принципиальные трансформации мировоззренческого характера, которые влияют на разрушение классических общественных структур и представлений. Утверждается необходимость расширения и углубления антропологических исследований, что обусловлено самой спецификой постиндустриального этапа развития.

Ключевые слова: информационное общество, постмодерн, постиндустриализм, коммуникация, «действительная идентичность».

Історія філософії

R. YU. CHYHUR¹

¹Ternopil National Economic University (Ternopil), e-mail ruslan.chigur@yandex.ru, ORCID 0000-0002-5107-6692

OUTLOOK TRANSFORMATION IN THE PERIOD OF POSTINDUSTRIAL SOCIETY

The purpose of the research is to analyze concepts and essential characteristics of post-industrial society, which is generated by new anthropological measurements and ideological issues. Information society is proposed to consider as a stage of social development, which is characterized by comprehensive information of social structures and which is replacing the post-industrial. Number of signs on which postindustrial society is different from previous stages of social progress are identified. The fundamental changes in various social spheres are determined by **the method** of comparative analysis of known scientific theories. Conceptual exploration of leading scholars of post-industrial and information society stages development as D. Bell and M. Kastels are analyzed. The connection between economy and culture, economy and social transformation, which are represented in their works were solved. Availability of information, awareness of various social groups, media development, the existence of opportunities for rapid feedback – all these changes occur not only in the society, but also some of its scope and structure, including education, labour, intellectual abilities, values, family. The author emphasizes the fundamental transformation of ideological nature. They affect on the destruction of social structures and classical concepts. As a conclusion, it is argued the need to expand and to deep anthropological research, which is caused by the essence of the post-industrial stage of development.

Key words: information society, post-modern, post-industrialism, communication, "effective identity".

REFERENCES

1. Abdeev R.F. *Filosofiya informatsionnoi tsyvylyzatsii* [Philosophy Informational Civilization]. Moscow, Delo Publ., 1994. 336p.
2. Bell D. *Hryadushee postyndustrialnoe obschestvo* [Imminent post-industrial society]. Moscow, Academy Publ., 1999. 578p.
3. Bell D. *Sotsyalnye ramky informatsionnoho obschestva* [Social framework of the information society] // *New technocratic Wave in the West*. Moscow, Progress Publ., 1986. pp. 330-342
4. Bell D. *Sotsyalnye ramky informatsionnoho obschestva* [Social framework of the information society]. Moscow, Harvest Publ., 1980 pp. 45.
5. Bell D. Inozemtsev V. *Era razobschennosti* [The era of disunity]. Moscow, Center issledovaniy industrialnoho obschestva Publ., 2007. 304 p.
6. *Vlast i ee oponenty v epohu hlobalizma. Novaya vsemyrno-politicheskaya ekonomyya* [Government and its opponents in the era of globalization. The new world-political economy]. Moscow, Progress-Traditsiya, Teritoriya budusheho Publ., 2007. 464 p.
7. Ivanov D.V. *Virtualizatsiya obschestva* [Virtualization of society]. SPb. Peterburhskoe vostokovedeniye Publ., 2000. pp. 57.
8. Castells M. *Halaktika Internet: rozmyshlenie ob Internete, bisnese, obschestve* [Reflectins at Internet, Business and society] / Trans. from English. Matveeva A., Kharitonov V.. – Ekaterinburg: U-faktoriya (wpri uchastii Humanytarnoho Un-ta), 2004. 328 p. (Series "Academic bestseller")
9. Castells M. *Informatsionnaya epoha: ekonomika, obschestvo I kultura* [Information society: Economy, Society and Culture] / Trans. from English. Pod nauch. red.. Shkaratan O. I. – Moscow, PG VSHЭ Publ., 2000. 608 p.
10. Castells M., Hymanen P. *Informatsionnoe obschestvo I hosudarstvo blahosostoyanyya: Fynskaya model*. [The Information Society and the Welfare State: The Finnish Model] / Trans. from English. Kalynyna A., Podorohy Yu. Moscow, Logos Publ, 2002. 219 p.
11. *Kosmopolitycheskoe mirovozrenie* [Cosmopolitan worldview]. Moscow, Center issledovaniy industrialnoho obschestva Publ., 2008. 336 p.
12. *Obschestvo riska. Na puti k druhomu modernu* [Risk Society. On the way to another modernity.] / Trans. From German Sedelnyku B. and Fëdorovoy N., Fylyppova A. Moscow, Progress-Traditsiya Publ., 2000. 384 p.

Історія філософії

13. Surina I.A. value Tsennosti. Tsennostnoe orientacyi. Tsennostnoe prostranstvo: Voprosy teorii I metodologii [Values. Value orientations. Value space: Theory and Methodology]. Moscow, Sotsyum Publ., 1999. pp. 201
14. Tapskott D. Electronno cyfrovoye obschestvo [Electro-Digital society]. Moscow, Refl-buk Publ., 1999 pp. 54.
15. Tikhomirov O.K. Psihologicheskie aspekty procesa kompyuteryzatsyy [Psychological aspects of the computerization process]. Moscow, Delo Publ., 1993 pp. 8.
16. Toffler E. Shock buduscheho [Shock of Future]. Moscow, ACT Publ., 2001. pp. 34.
17. Trevohy mira. Sotsyalnie posledstviya hlobalizatsyy myrovyyh processov. Doklad YUNRYSD [Anxiety of the world. Social consequences of the globalization of world processes. YUNRYSD report]. Moscow, Research Institute for Social Development of the United Nations. 2004. pp. 2.
18. Masuda Y. The Informational Society as Post-Industrial Society. World Future Society.- 1981. P.33.

Надійшла до редколегії 11.08.2014

Прийнята до друку 28.11.2014